

2011. február 1. kedd
Apostolok Cselekedetei 13,1–12

Dr. Peres Imre

A Szentlélek elbívja Barnabást és Pált

^{13,1}Antiókhában, az ottani gyülekezetben volt néhány próféta és tanító: Barnabás és Simeon, akit Nigernek is hívtak, cirénei Lucius és Manaén, aki Heródes negyedes fejedelemmel együtt nevelkedett, valamint Saul. ^{13,2}Egyszer, amikor ezek az Úrnak szolgáltak és böjtöltek, ezt mondta a Szentlélek: "Válasszátok ki nekem Barnabást és Sault arra a munkára, amelyre elhívtam őket." ^{13,3}Akkor böjtölés, imádkozás és kézzártétel után elbocsátották őket.

Pál első missziói útjára indul

Barnabás és Pál Ciprusban

^{13,4}Ők tehát a Szentlélektől kiküldve lementek Szeleukiába, onnan pedig elhajóztak Ciprusba. ^{13,5}Amikor Szalamiszba értek, hirdették az Isten igéjét a zsidók zsinagógáiban. János is velük volt, mint segítőtárs. ^{13,6}Miután bejárták az egész szigetet Páfoszig, találtak egy zsidó mágussal és álprófétával, akinek Barjézus volt a neve. ^{13,7}Ez közel állott Szergiusz Paulusz helytartóhoz, aki értelmes ember volt. Ő magához hívatta Barnabást és Sault, mert hallani kívánta az Isten igéjét. ^{13,8}De Elimás, a varázsló - neve ugyanis ezt jelenti -, szembeszállt velük, és igyekezett eltéríteni a helytartót a hittől. ^{13,9}Saul pedig, akit Pálnak is hívnak, megtelve Szentlélekkel erősen ránézett, ^{13,10}és így szólt: "Te mindenféle csalással és gonossággal tele ember, te ördögfajzat, te minden igazság ellensége, nem szűnsz meg elferdíteni az Úr egyenes útját?" ^{13,11}Most íme, az Úr keze rajtad van, és vak leszel, nem látod a napot egy ideig!" Erre hirtelen homály és sötétség szállt rá, és botorkálva keresett vezetőket. ^{13,12}Mikor a helytartó látta a történeteket, hitt, elámulva az Úr tanításán.

Amit a textusról tudni kell:

- exegetikai megjegyzések
- teológiai összefüggések feltárása

Az ApCsel 13–14 megkezdői tárgyalja az egyház misszióját. Arról számol be Lukács, milyen módon indult el az evangélium a pogányok közé, milyen meglepő fogadtatásban részesült ott, és milyen aggódva, visszafogottan figyelték ezt a munkát a jeruzsálemi tanítványi kör tagjai. Lukács arra is fényt derít, milyen módon történt, hogy az addig központi személynek számított Barnabás lassan háttérbe szorul, és az apostoli egyház vezető személyiségévé Saul-Pál válik. Barnabás Jeruzsálemhez húzott, Pálra inkább a pogánymisszió iránt való nyitottsága volt a jellemző.¹ Ez teológiai felfogásuk különbözőségét is takarta. Idő kérdése volt csupán, mikor kerül sor kenyértörésre köztük. Ez eléggé megjelölte Antiókhia helyzetét is, valószínűleg Jeruzsálemhez való viszonyulásában is. Damaszkusz után Antiókhia is amolyan „félúton“ levő bázissá lett. Egy ideig megfelelt, de a végleges pogánykeresztyén bázis kiépítését Isten másutt készítette.

1. vers

Lukács beszámol arról, hogy az antiókhiai gyülekezet egyre fontosabb bázisa kezd lenni a terjeszkedő keresztyénségnek. Jeruzsálem még egy ideig amolyan „dogmatikus“ központnak számít,² de mivel zsidó központú, nagyobb távlatú misszionának ez nem lesz elég. Isten megfelelőbb bázisokat épít – közelebb a pogány világhoz, ahová el kell jutnia az evangéliumnak. Valamelyik központ tartósabb volt, valamelyik ideiglenes. Antiókhia egyre fontosabb küldetésben részesül. Nemcsak az egyház szervezése szempontjából, hanem a teológiai munka tekintetében is. A gyülekezet különböző lelki megnyilvánulásokra és a Lélek munkájára nézve gazdag. Akadnak benne próféták (προφῆται) és tanítók

¹ H. CONZELMANN: *Die Apostelgeschichte*, HNT 7, Tübingen, Mohr Siebeck, 1963, 73.

² H. CONZELMANN: *Die Apostelgeschichte*, 73.

(διδάσκαλοι) is.³ Lukács csak néhányat említ közülük.⁴ Ezek: Barnabás,⁵ Simeon, Lucius,⁶ Manaén⁷ és Saul. Munkájukat az a gyülekezet koordinálja, ahová tartoznak, bár ők maguk is a vezetők közé tarthatnak. A próféták egyéni szabadsága minimális volt: A Lélek készítette őket szólásra, tanításra, a gyülekezet pedig ellenőrizte munkájukat. A tanítóknak több szabadságuk volt: többet és szabadabban fogalmazhattak és mozoghattak is, de ők is elszámoltatás alá tartoztak. Később – az egyre nagyobb szektásodás és heterodoxia miatt – ezeket a karizmákat még szigorúbban intézményesítették, és meghatározott tisztségekké váltak.

2–3. vers

Elképzelhető, hogy kezdetben a próféták és a tanítók szorosan együttműködtek, pl. a közös böjtölésben is. Így együtt viselték a gyülekezet terhét, de lelki életének a lendületéért is sokat tettek.⁸ A Szentlélek számukra olyan inspirációforrásnak számított, amire nagy tisztelettel figyeltek. Hogy hogyan beszélt (εἶπεν) hozzájuk a Szentlélek, Lukács itt nem részletezi, csak elmondja a tolmácsolt kijelentés lényegét. Közli, hogy a Szentlélek kiválasztotta és elhívta (προσκαλέω) közülük Barnabást és Saul-Pált, hogy menjenek egy speciális munkára (= a pogánymisszióba). Valószínű, hogy az antiókhiai gyülekezet ezzel a gondolattal már korábban is foglalkozott, hiszen közöttük igen sok volt a pogány származású keresztyén, ill. prozelita. Most határozott döntés és indítás történt ebben az irányban. A gyülekezet pogánymissziói orientációja most első legitimitást kapott az Úrtól. A jeruzsálemiek előtt ezt azonban még később (az apostoli zsinaton) meg kell indokolni és védeni. A missziói munka azonban már elindulhatott. „Akkor böjtölés, imádkozás és kézzátétel után elbocsátották őket.“ A kézzátétel (ἐπιθέντες τὰς χεῖρας) Lukács felfogásában áldásközlés, és testvéri gesztus a vállalt szolgálat sikeréhez.⁹ A kiküldötteknek érezniük kellett, hogy Isten akaratából és áldásával indulnak új szolgálatba, hogy mögöttük áll a gyülekezet (lelkileg és anyagilag is), és hogy ezeknek a testvéreknek majd számot kell adniuk a visszatérés után.¹⁰

4–5. vers

Barnabás és Pál a Lélek erejében állva indultak útnak. Nem vágtak neki a nagyvilágnak hirtelen, hanem először – mintegy próba gyanánt – kisebb útvonalat választottak, közelebbi tartományok felé indultak: Szeleukia, Ciprus, Szalamisz. Részben gyalog, részben igénybe vették az akkori közlekedési eszközöket: hajó, kereskedelmi utas- és áruszállító, stb.¹¹ Ciprus Kr. e. 22 óta szenátori provinciának számított, Szalamisz az egyik legnagyobb kikötőnek számított, ahol nagy zsidó kolónia volt.¹² Pontosan nem tudjuk, hogy az apostolok, ill. az antiókhiai gyülekezet missziós felelősei milyen stratégiát választottak. Ahogy később kiderül, bizonyára több variációban gondolkodtak.¹³ Tény, hogy első felépéseik helyei, ahol misziói kérégmájukat fogalmazták meg, főleg a diaszpórai zsinagógák voltak.¹⁴ Ez elárulja, hogy akkor még közel állt egymáshoz a két irányzat. A zsidók még lojálisak voltak a keresztyénekkal. A zsinagógák pedig alkalmas helyek voltak a találkozásra, tanításra, beszélgetésre vagy

³ Az apostolokról Lukács később tesz említést (ApCsel 14,4) Pállal és Barnabással kapcsolatban.

⁴ Némelyikükről többet, némelyikükről pedig alig tudunk valamit. Walter Schmithals feltételezi, hogy ahogy Saul-Pál és Barnabás a jeruzsálemi gyülekezet „növényedői” voltak, úgy a többiek is valamikor onnan kerülhettek át Antiókiába: W. SCHMITHALS: *Die Apostelgeschichte des Lukas*, ZBK NT 3.2, Zürich, Theologischer Verlag, 1982, 120–121.

⁵ Barnabásról több tanulmány született: vö. pl. M. ÖHLER: *Barnabas: Die historische Person und ihre Rezeption in der Apostelgeschichte*, WUNT 156, Tübingen, Mohr Siebeck, 2003. Rövidített magyar fordítása: *Barnabás: a "középbűt" embere* [ford. Szentgyörgyi László], Budapest, Kálvin Kiadó, 2007.

⁶ A későbbi hagyomány szerint a cirénei Lucius neve alatt Lukács szerepel (vö. ApCsel 11,20).

⁷ Manaénról azt a megjegyzést teszi Lukács, hogy „Heródes negyedes fejedelemmel együtt nevelkedett”. Történetileg Heródes Antipásról van szó (Kr. e. 4. – Kr. u. 39), aki Galilea és Perea tetrarchája volt.

⁸ Az imádság és böjtölés főleg az isteni kijelentés érdekében történt (ApCsel 10,30; 14,23), hogy fontosabb döntések előtt vagy nagyobb terhek viselésénél megismerhessék az Úr akaratát.

⁹ A kommentátorok (pl. H. CONZELMANN: *Apostelgeschichte*, 73; W. SCHMITHALS: *Die Apostelgeschichte des Lukas*, 120) figyelmeztetnek, hogy Lukács esetében még nem lehet feltételezni valamilyen hivatalos ordinációs cselekvést vagy hivatali (apostoli, Lélek-közlő) szukcessziót, amilyen pl. a pásztori levelek egyházában szerepel (1Tim 4,14; 5,22; 2Tim 1,6).

¹⁰ PERES IMRE: Az evangélium hirdetése a római birodalomban, in: *Studia Theologica Debrecinensis*, 2 (2009/1), 27–43.

¹¹ A korabeli adatokból (Sztrabón, Plinius, Pomponius stb.) tudjuk, hogy léteztek már különböző térképek, útleírások, természetismertetések, csillag stb., hogy az akkori oikumenét minél ismertebbé tegyék (vö. M. GIEBEL: *Reisen in der Antike*, Düsseldorf-Zürich, Artemis & Winkler, 1999, 203kk.). Hogy az apostolok pontosan milyen térképeket használtak, nem tudjuk, de talán a legmegbízhatóbb vezetők a helyi kalauzok voltak.

¹² Vö. JOSEPHUS FLAVIUS: *Antiq.* 13, 10, 4.

¹³ PERES IMRE: Az apostoli misszió variációi, in: *Studia Carolinensia* 2001/1, 52–57.

¹⁴ A zsidó-pogány kapcsolatra vonatkozólag vö. Róm 1,16; 10,14–21; 1Kor 9,20–21; 2Kor 11,24–25.

imádkozásra. Hiszen ezeket a zsidók Isten házának tekintették,¹⁵ és a keresztyének is ilyennek fogadták. A pogány kultikus helyek szóba sem jöhettek. Később, amikor kiszorultak a zsinagógákból, maradtak az utcák, terek, folyópartok, források, vagy kultúrközpontok (könyvtárak, fürdőhelyek, filozófiai iskolák, stb.). A szolgálati módot Lukács nagyon egyszerűen írja le: *hirdették az Isten igéjét: κατήγγελλον τὸν λόγον τοῦ θεοῦ*. Ez bizonyára azt jelenthette, hogy hirdették Krisztust (életét, halálát és tanítását), valamint igazolhatták az ószövetségi Írásokból, hogy Jézus a megígért Messiás. Kérügmájuk tehát erősen krisztologikus volt. Lukács – mintegy utólag – még hozzáteszi, hogy velük volt János is mint segítőtárs (ὑπηρέτης), akit Márknak is hívtak. Korábról, Jeruzsálemből ismerhették őt, Mária házából (ApCsel 12,12). Ő mégsem bizonyult jó munkatársnak. Inkább csak kísérőjük volt, akiről nem olvassuk, hogy ő is megtelt volna Szentlélekkel,¹⁶ ami a missziói szolgálat kívánt feltétele volt: később elvált tőlük, elhagyta őket, és visszafordult. Ha az apostoli munkában hibák adódnak vagy személyi elégtelenségek jönnek elő, menet közben kiigazíthatják őket. A rugalmasság testvéri megértést feltételez. Ahol azonban a vélemények kieleződnék, radikálisabb döntések születhetnek, ami bizonyára rányomhatja a bélyegét a szolgálati hangulatra vagy eredményre is.

6–8. vers

Az apostolok körútja elég kiadós lehetett, mert bejárták az egész szigetet Szalamisztól Páfoszig, ami Alfons Weiser szerint mintegy 150 km. Élményeiket deprimálhatta egy zsidó mágussal (μάγος) és álprófétával (ψευδοπροφήτης), Barjézzsal való találkozásuk és küzdelmük. Lukács említi Elimást is, aki varázsló (ὁ μάγος) volt. Némelyek szerint itt egyazon történetnek két variációja van leírva, és Lukács ezt egy korábbi történet mintájára írta meg.¹⁷ A szakmai féltés, valamint a jó kereset elvesztésének veszélye arra indítja ezt a varázslót, hogy tartsa vissza a sziget helytartóját (ἀνθύπατος: prokonzul), Szergiusz Pauluszt a keresztyén hittől, ill. Pálék befolyását akadályozza meg, ha kell, gorombában is. Talán félhetett attól is, hogy ha esetleg a helytartó keresztyén hitre tér, könnyen lehet, hogy követhetik őt a sziget lakói is. Akkor pórul jár. A prokonzul értelmes ember volt (ἀνὴρ συνετός), ami azt jelentheti, hogy nemcsak képzett, okos, hanem vallásilag is nyitott, felvilágosult és érdeklődő, akinek Elimás varázslóskodása ekkor már nem volt egészen ínyére. Kuruzslása nem elégítette ki vallási-lelki igényeit. A korabeli sírfeliratokból tudjuk, hogy az ilyen magas állami funkciókban levő emberek (főleg a riválisok miatt) elég gyakran voltak kénytelenek szembenézni a halállal, amely sok oldalról fenyegette őket. Lehet, hogy éppen a megnyugtató eszkatológia keresése ébresztette lelkében a vágyat: többet tudni a meghalt és feltámadott Krisztusról, és arról a világról, ahol Jézus regnál.

9–11. vers

Lukács először is röviden tisztázza a Saul-Pál problémát.¹⁸ Mivel a római állampolgároknak kellett, hogy latin nevük is legyen, így Saul Pál (mellék)néven is szerepel.¹⁹ Ez nem függ össze Pál megtérésével, hanem inkább lokalkolorittal,²⁰ ill. egészen gyakorlati szempontból így szerepel.²¹ Pálék tehát kénytelenek eltávolítani, ill. elnémítani ezt az Elimást, mint a helytartó megtérésének legnagyobb akadályát. Pál megtelve (πλησθείς) Szentlélekkel erősen ránézett: ἀπεισίσας. Most nagyon határozottnak kellett lennie. Körültekintő tárgyalásnak itt nem lett volna helye. Pál tudta, hogy az ördöggel nem lehet illedelmesen egyezkedni. Szent dühvel, megtelve Szentlélekkel, ráripakodott, és elmondta őt minden gonosznak: „Te mindenféle csalással és gonosszággal tele ember, te ördögfajzat (ὡς διαβόλου), te minden igazság ellensége, nem szűnsz meg elferdíteni (διαστρέφω) az ÚR egyes újait? Most íme, az Úr keze rajtad van, és vak leszel, nem látod a napot egy ideig!“ Pál szavai ke-

¹⁵ J. JERVELL: *Die Apostelgeschichte*, KEK, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1998, 369.

¹⁶ A. WEISER: *Die Apostelgeschichte*, ÖTK, Leipzig, St. Benno-Verlag, 1986, 178.

¹⁷ Vö. Simon Mágus történetét (ApCsel 8,9kk).

¹⁸ Vö. P. LAPIDE: *Paulus - zwischen Damaskus und Qumran*, GTB 1425, Gütersloh, Gütersloher Verlagshaus, 1993, 8.

¹⁹ A rómaiaknál, akik római polgárjoggal bírtak (*civis Romanus*) többnyire három név (*tria nomina*) volt használatban: *praenomen*, *nomen gentile* és *cognomen*. Vö. W. SCHULZE: *Zur Geschichte lateinischer Eigennamen*, (Leipzig, 1904) Zürich, Weidmann, 1991, 422kk.). Pál születése következtében, vagyis apja után lett *civis Romanus* (ApCsel 16,37–38; 22,25–29; 23,27). Igaz, harmadik nevét nem ismerjük, mert az ApCsel vagy Pál saját levelei nem hivatalos állami iratok, mint ahogy ugyanilyen oknál fogva soha nem említi magát a *tria nomina* formában Josephus Flavius sem, akinek római polgárjogához nem férhet kétség: O. WISCHMAYER (Hrsg.), *Paulus: Leben-Umwelt-Werke-Briefe*, UTB 2767, A. Francke, 2006, 89.

²⁰ A zsidó környezetben eredeti (benjámin-törzsi) neve szerint Saulnak hívták, majd a görög-római pogány világban Pálnak, és mivel élete legnagyobb részét a pogányok között töltötte, és a diaszpórai zsidók is leginkább így hallottak róla, így a többi zsidó csoport is átvette használatba ezt a nevét.

²¹ D. H. STERN: *Kommentar zum Jüdischen Neuen Testament I*, Neuhausen-Stuttgart, Hänssler-Verlag, 1996, 424–425.

mények voltak, és elevenbe hatottak. Elimás hirtelen megvakult, és botorkálva keresett valakit, aki vezethetné őt. Ez a külső állapot teljesen megfelelt az ő lelki állapotának is: teljes sötétségben tapogatózott, mert nem ismerte (nem fogadta el) a hit lényegét a Krisztusban. A történetből kitetszik az is, hogy Lukács szereti az ún. büntetőcsodákat: ezek azonban nem öncélúak, hanem a szerző velük igazolja Isten igazságát a hamissággal és ellenszegülő konoksággal szemben.²² Ugyanakkor látható az is, hogy Lukács mennyire preferálja a Szentlélek erejét és munkáját, akinek első embere Pál. Ez az élő krisztusi jelenlét a Szentlélek által egyre nagyobb ellentétet fog jelenteni a teológiaiag merev zsidó tradíciókkal.²³

12. vers

A helytartó, aki közvetlen tanúja volt mindennek, megrendült ettől a jelenségtől. Láthatta, hogy milyen erő áll az apostolok mögött, és milyen komoly dolog az Úr tanítása. Ez eldöntötte az ő döntését: hitt (ἐπίστευσεν), és nagy megdöbbenéssel álmélgodott (ἐκπληττόμενος). Úgy látszik, abban a környezetben szükség volt ilyen radikális cselekvésre, mert ezzel nemcsak a helytartó hite, hanem a további keresztyén misszió a szigeten is új lendületet kaphatott.

---

²² Vö. még ApCsel 5,1kk: W. SCHMITHALS: *Die Apostelgeschichte des Lukas*, 122.

²³ W. SCHMITHALS: *Die Apostelgeschichte des Lukas*, 122.

Prédikációvázlat

1. Az Úr szolgálatában vannak individuális feladatok és vannak közös megbízatások

Szükség van ilyen és olyan szolgálatra egyaránt. Az Úrra való őszinte figyelmesség megadja a döntés pontosságát. Néha a megfelelő útkeresés megköveteli az egészen rendkívüli lelki koncentrációt. Ebben jól segíthet a böjtölés és főleg az imádság. A nagy döntések, amelyeken megfordulhat egy-egy egyén jövője, és főleg egy-egy egyház további léte, mindig komoly

lelki előkészület feltételét igénylik, ill. vonják maguk után. Ha ez közösségekben is történhet, ahol a testvérek teljes egyetértésre jutnak, az még eredményesebb és áldásosabb lehet. Fontos, hogy életünkben és szolgálatunkban ilyen komoly lelki háttérrel érezzünk. Ez megadja a magabiztosságot a külső és belső akadályokkal szemben, és megnöveli a belső erőt a krízisek idején, amelyek hamar küldetésünk tudatának elbizonytalanítására törhetnek, belsőleg pedig megtorpanáshoz vezethetnek. Ugyanakkor felelősségünk tudatát is növeli, mivel tudhatjuk, hogy a ránk ruházott szolgálatban a közösségnek felelősséggel tartozunk. Ez egészséges önkontrollhoz és az elfogadott szabályos jogrend betartásához segít.

2. Néha a szolgálatban sok az üresjárat

Vagyis ott, ahol nem világos egészen, mi a teendőnk és mit kell pontosan tennünk, zárt körben járhatunk vagy gyümölcstelenül telik az idő. Nem árt ilyenkor elcsendesedni és elgondolkodni, hogy felmérjük a helyzetet, és jobban tervezzük meg a következő időt és a teendőket. Vagy megnyugtassuk magunkat, hogy lássuk: ennek most így kell lenni. És hogy ne legyünk türelmetlenek, mert ezzel nagy károkat lehet okozni a lelki életben. Néha ugyanis az eredménytelen szolgálatnak tűnő idő nem üresjárat, hanem nekifutás lehet a sebesség-felvételhez, ahogy a repülőgépeknek is szüksége van hosszabb kifutópályára, hogy feljusson a magasságokba és csak azután indulhat el célja felé. Ezért nem mindig kell kárhozotni az időt vagy a teendőket, amelyek emberi szempontból fölöslegesnek tűnnek, amikor mi már nagy eredményekre vágyunk. A jerikói várfalakat is hétszer kellett csendben körbejárni, mire ledőltek (Józs 6). Van, amikor erre a csendes járatra szükség van az összehangolás szempontjából, van, amikor önmagunk miatt is kell szimplán bejárni bizonyos távot, és van, amikor azért kell várunk, mert Isten titkai érnek, és Isten annál nagyobb eredményt készít, mint amit mi várunk.

3. Sötét háterek...

Bibliai történetünkben látszik, hogy a szolgálatban számolni kell azokkal is, hogy felbukkannak egészen olyan esetek is, amelyek háttere nagyon sötét. Naiv dolog lenne azt gondolni, hogy csak olyanokkal lesz dolgunk, akik összekulcsolt kézzel, áhítattal és imádkozó lelkülettel hallgatják Isten igéjét. Olykor az Ellenség ellenünk küldi rafinált szolgálókat, akik mindenféle sötét praktikákat használnak fel ahhoz, hogy Isten igéjét megtörjék, elferdítsék. Tehetik ezt nyílt támadással, szembe jöve velünk. Ez a megijesztés módszere. Félelemkeltő ugyan, de világos. Sokkal rosszabb azonban, amikor az Ellenség rejtett ellenségeskedéssel támad, cselekkkel, trükkökkel. Kegyesnek tűnő beszéddel, vagy álérdelklődéssel. Tudni kell azonban hogy ámitásainak se szeri, se száma. Még rosszabb, ha az anyagi érdekeltséget vagy a politikai hatalmat is belekeveri a hit dolgaiba. Ezen pláne lépre tud csalni, és bukhatunk. A szolgálatban tehát nemcsak a bátorságra, hanem ugyanúgy a bölcsességre és óvatosságra is szükség van, hogy az Ellenség ne fosszon meg, és ne tegyen nevetségessé.

4. A szolgálatban történhetnek rendkívüli esetek is

Ahogy az Úr az egyiknek megadja a látást és a világosságot, a másikat – aki gonoszul szembeszegül – megverheti tényleges sötétséggel. Az Úr csodái igazolhatják az evangélium hatalmát. Nem lehet őket követelni és szinte nyaklók nélkül velük kérkedni. De ahol szükség van rá, Isten megmutatja hatalmát: egyszer az érintettek üdvösségére, máskor meg éppen az ellenkezőjét igazolva: az elvetemültek figyelmeztetésére és megregulálására. Isten szolgálói mintha villámokat tartanának kezükben. Óvatosan kell ezzel bánni, hogy az evangélium ereje ne a magunk sértődöttségét, hanem Isten dicsőségét szolgálja.